

L'Hospitalet ciutat acollidora?

Joan Camós i Cabeceran
Historiador i professor

Ja fa temps Anna Cabré (1999) explicava que "la immigració és una variant endògena del sistema català de reproducció", fins a mostrar que la població catalana del 2000 no hauria superat els 2,4 milions si no hi hagués hagut cap fenomen immigratori (Cabré, 2001). També Andreu Domingo (2012:13) deia que al voltant del 70% de la població resident a Catalunya és resultat, directe o indirecte, de la immigració del segle xx i xxi.

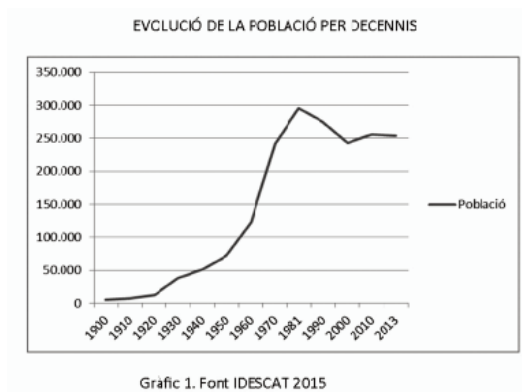
La immigració és definitòria de la història de Catalunya i s'ha d'incorporar a la memòria col·lectiva. Per la Catalunya metropolitana és evident, però també a la de l'interior, on els índexs d'immigració han estat històricament molt més baixos i per això encara ara hi ha gent que s'identifica com a *català-català* i sembla considerar que haver estat *terra d'acollida* ha estat un mal negoci.¹ Fàcilment es podria contraposar a la visió de Javier Pérez Andújar a la novel·la *Paseos con mi madre*.

L'Hospitalet és ciutat d'immigració, però cal que aquest element central de la història sigui també espai de la memòria. La població de l'any 1900 no arribava als 5.000 habitants, l'any 1920 eren 12.360, xifra que en una dècada es multiplicà per tres fins els 37.650 de l'any 1930, però aquest ritme de creixement seguiria després de la guerra civil i en xifres absolutes resultà espectacular, especialment entre 1960 i 1970 quan l'Hospitalet doblà la seva població, passant de 122.813 habitants l'any 1960 a 241.978 l'any 1970.² El creixement de població quasi tocarà sostre en 300.000 habitants, 295.074 a 31 de març de 1981 i des d'aquesta data fins a finals del segle xx la tendència fou de pèrdua de població constant fins els 241.782 de l'any 1999. A l'entrada al segle xxi i fins el 2009 es va produir un increment constant fins els 258.642 habitants i des d'aleshores hi ha un estancament amb tendència a la baixa, ja que la darrera xifra contrastada per l'INE és la de l'any 2013 amb 253.518.

¹ Vegeu la carta al director d'Iván Soriano. *El Periódico*, 5 d'octubre 2017.

² Fins a 1971 les estadístiques demogràfiques utilitzaven la població de fet. Des d'aquell any l'INE i l'Idescat utilitzen la població de dret.

Evolució de la població per decennis 1900-2013.

De fet, l'evolució de la població que veiem al gràfic 1 està condicionada pel resultat favorable a la immigració i les altes taxes de natalitat.

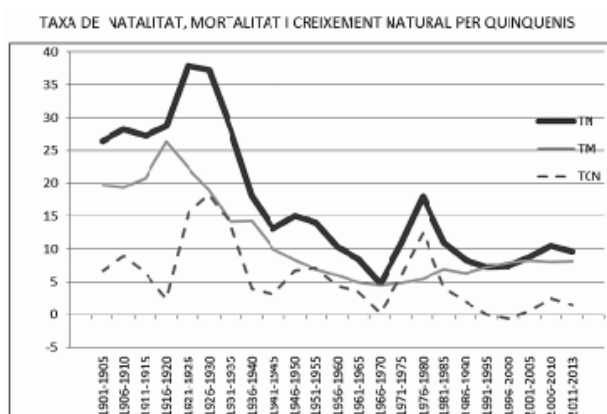
Variables demogràfiques quinquennals en tants per mil 1900-2013.

anys	TN	TM	TCN	TSM	TCR
1901-1905	26,37	19,7	6,67	26,65	33,32
1906-1910	28,25	19,35	8,9	24,43	33,33
1911-1915	27,19	20,77	6,42	30,75	37,17
1916-1920	28,71	26,3	2,41	76,89	79,3
1921-1925	37,88	22,34	15,54	117,94	133,48
1926-1930	37,25	18,97	18,28	71,16	89,94
1931-1935	28,18	14,18	14	28,35	42,35
1936-1940	18,14	14,26	3,88	15,26	19,14
1941-1945	13,12	9,99	3,13	28,03	31,16
1946-1950	15	8,34	6,66	29	35,66
1951-1955	14,05	6,94	7,11	40,44	47,55
1956-1960	10,35	6	4,35	56,09	60,44
1961-1965	8,5	4,98	3,52	73,12	76,64
1966-1970	4,7	4,42	0,28	58,75	59,03
1971-1975	10,7	4,88	5,82	9,97	15,79
1976-1980	18,01	5,5	12,51	-2,7	9,81
1981-1985	10,96	6,86	4,1	-9,64	-5,54
1986-1990	8,25	6,24	2,01	-8,63	-6,62
1991-1995	7,22	7,22	0	-11,48	-11,48
1996-2000	7,34	7,9	-0,56	-8,34	-8,9
2001-2005	8,84	8,25	0,59	12	12,59
2006-2010	10,5	8,03	2,47	8,94	11,41
2011-2013	9,6	8,1	1,5	-1,8	-0,3

Taula 1. Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d' IDESCAT 2015

Així, es pot veure a la taula que la taxa de creixement natural de 1916 a 1920 era només de 2,41‰ mentre que al decenni 1920-1930 la taxa de natalitat de l'Hospitalet supera el 37‰, amb unes taxes de creixement natural superiors al 15‰. De la mateixa manera cal tenir present la taxa de natalitat del 18‰ de 1976-1980 i la del 2006-2010 amb una taxa del 10,5‰.

1900-2013. Taxes de natalitat, mortalitat i creixement natural per quinquennis

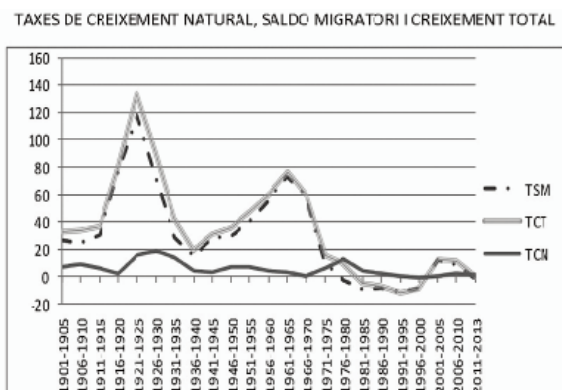

Gràfic 2. Elaboració pròpia a partir de les dades de l'IDESCAT

Es poden veure les altes taxes de natalitat de la dècada dels anys vint fruit de la immigració majoritària de Múrcia i Almeria. També la recuperació de la natalitat després de la guerra civil i com posteriorment disminueix fins a 4,7. Ara bé, l'espectacular creixement fins a 1976 correspon als efectes sobre la natalitat d'aquest segon cicle migratori. Finalment des de 1981 s'observa la caiguda de la natalitat fins a ser superada per la mortalitat a finals del segle xx. El segle XXI amb la immigració estrangera la natalitat ha tornat a superar la mortalitat però amb un ritme de creixement molt menor al dels dos cicles anteriors.

A l'anàlisi anterior cal afegir-hi les dades corresponents al saldo migratori expressades també en tants per mil i que sumades al creixement natural ens dona la taxa de creixement absolut. D'aquesta manera podem contemplar el que ha significat per la ciutat l'impacte de cada un d'aquests tres cicles.

1900-1913 Taxes de creixement natural, migratori i total per quinquennis

Gràfic 3. Elaboració pròpia a partir de les dades de l'IDESCAT

Es pot veure que l'impacte del primer cicle, 1915-1930, fou, percentualment, molt més alt que els altres dos. Així l'increment de 1921-25 fou d'un 133,38 per mil i evidencia el xoc cultural, social i polític que visqué la població a la dècada dels trenta en el context de la segona república i guerra.

El segon cicle, 1940-1980, es caracteritza per ser de més llarga durada i, encara que mai s'arribà als índexs del primer cicle, en nombres absoluts és definitiu per a l'estructuració de la ciutat actual. De fet, des del final de la guerra civil i malgrat el control franquista sobre la població s'inicia un permanent increment poblacional per l'arribada de gent provinent de la resta de la península i molt especialment de l'Andalusia occidental i més tard de l'oriental.

És evident que aquest segon cicle es tanca el 1981 entrant en un final de segle amb una caiguda del creixement natural i que arriba a ser negatiu en el quinquenni 1995-2000. Més definitiu és el saldo migratori negatiu. El resultat final és d'una pèrdua de població de més de 50.000 habitants (1981: 295.074 i 1999: 241.782).

Un tercer cicle correspon al segle XXI, el creixement natural ha remuntat una mica i el saldo migratori és clarament positiu, amb una oscil·lació entre 2.000 i 4.000 persones (dades IDESCAT). Aquest ritme de creixement s'ha mantingut fins l'any 2009. Aquests darrers anys, l'Hospitalet ha tornat a perdre habitants passant de 258.642 l'any 2009 a 253.518 a 31 de desembre de 2013 (IDESCAT).

No podem analitzar el fet migratori sense tenir en compte les lleis del mercat. La població immigrada és força de treball, benvinguda quan hi ha més oferta que demanda sigui per envelliment de la piràmide de població o baixa natalitat o perquè circumstàncies conjunturals fan necessària més població activa, però aquesta serà rebutjada quan sigui excedentària.

Els tres grans cicles demogràfics, el del primer terç, especialment 1915-30, el de la postguerra, sobretot 1950-70, i l'actual, responen clarament a aquesta perspectiva. De fet cada un d'aquests cicles han tingut lloc en períodes de creixement econòmic i el cicle s'ha tancat quan s'ha fet sentir la crisi. El primer cicle arriba fins el crac del 29 que a Catalunya s'evidencia l'any 1933. El segon cicle finalitza com a conseqüència de la crisi del petroli de 1973 i el cicle actual ha iniciat la davallada a partir de la crisi financera de 2008. Demanar que la societat sigui receptiva, compassiva, solidària, acollidora en aquest context salvatge, és no veure que els sistema es desentén dels sentiments i només respon a un valor: l'obtenció de beneficis econòmics, si pot ser respectant la legislació, però si no enganyant, malbaratant, falsificant, mentint i canviant les lleis a fi que siguin més favorables; en resum, controlant el sistema polític per poder portar a terme els seus objectius (de Lucas Martín, 2015).

El mite de Catalunya terra d'acollida, com històricament s'ha definit, cal matisar-lo dins dels paràmetres de lluita per la conquesta i reconeixement de drets col·lectius. Els desnonaments, el barraquisme, les repatriacions cap al lloc d'origen no són un fet nou d'aquest segle XXI.

No ens podem estranyar que els *murcianos* arribats a l'Hospitalet a principis de segle XX, quan esclatà la crisi econòmica el 1933, fossin tractats com a veritables enemics de la població tradicional hospitalenca, quan aquesta era també població treballadora, però considerats com a competidors dels seus llocs de treball. El diari local *Llibertat!* el 5 d'octubre de 1933 deia:

"Recorda't, català, ... que inclús algun germà teu pateix gana perquè un estranger ocupa el teu lloc, [...]"³

Part d'aquesta resposta s'explica per la sensació d'invasió que la població autòctona sentí en veure el ritme de creixement de la població de la ciutat; d'altra banda, cal tenir present que els paràmetres culturals respecte al fet immigratori eren profundament racistes, raciològics i des d'una concepció identitària excloent.

Des d'aquest context entenem algunes de les expressions del periodista Carles Sentís (1994:84) i publicades a la revista *Mirador* aquest any 1933:

"Som l'únic país civilitzat [...] que contempla amb expressió d'esquizofrènic, com cada dia minven les peculiars característiques racials, econòmiques, socials, morals, etc."⁴

³ *Llibertat!*. Setmanari local promogut per l'escissió local d'Estat Català en considerar que Francesc Macià el 17 d'abril del 31 havia traït Catalunya, molt propers a Nosaltres Sols!.

⁴ Els articles de Carles Sentís van ser recopilats sota el títol *Viatge en transmiserià* i editats per La Campana 1994.

Els anomenats *murcianos* eren considerats un perill per a la població autòctona. Pel conjunt de l'Hospitalet representaven el 20,26% de la població total, però la seva concentració especialment al barri de Collblanc-la Torrassa convertí aquest barri en paradigma d'aquest fenomen.

Tothom ha sentit a parlar d'aquest primer cicle migratori però cal tenir present les implicacions. De fet, inicialment foren considerats "portadors de tots mals" i delinqüents i per tant anticatalans. Aquesta identificació entre *murciano* i enemic de Catalunya donà un nou salt després de la revolta anarquista de 1933 i molt més durant la guerra civil, de manera que aquest anticatalà era sinònim d'anarquista de la CNT-FAI i, per tant, era fàcil relacionar immigració amb faista enfront del seny català. Aquesta interpretació respon al catalanisme ètnic i donà lloc a concepcions nacionalistes excloents influïdes lògicament per l'ambientació feixistitzant que dominava Europa. Si l'assimilació no era possible s'havia de passar a l'exclusió. Aquesta visió es va mantenir com a dominant, almenys fins a la incidència de l'obra de Paco Candel i avui encara podem escoltar i llegir expressions d'aquestes visions anacròniques.

El segon període migratori té el seu punt àlgid a la dècada dels seixanta i per a la ciutat, l'any 1963, amb un saldo migratori de 15.722 persones. Les dades generals de població es poden veure a l'obra col·lectiva *Història de l'Hospitalet. Una síntesi del passat com a eina de futur* (1997) i especialment a *Similituds i diferències: la immigració dels anys 60 a l'Hospitalet*, de Clara Carme Parramon (2000).

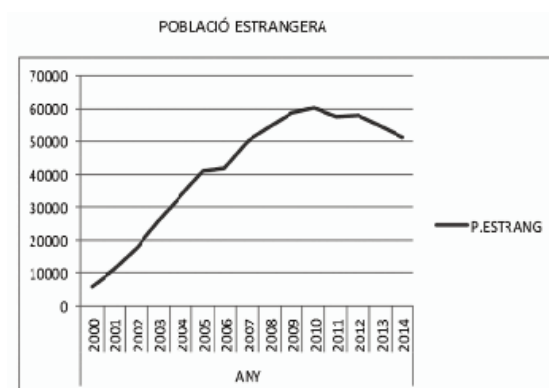
Si els primers foren *els murcianos*, aquests segons foren *els xarnegos* i considerats com "els altres catalans" enfront de "nosaltres, els catalans". Es podria dir que la visió assimilacionista desapareixia i es passava a una visió integradora, que en general, tractava que els nousvinguts s'integressin al lloc d'arribada, si més no, per la majoria de la població autòctona, la diferència entre assimilació i integració és més que dubtosa.

Sota la dictadura franquista, sense reconeixement de drets col·lectius i per tant sota la prohibició d'ús del català com a idioma públic, la població nousvinguda quedà en condicions d'inferioritat respecte a la població autòctona. El fet lingüístic a Catalunya ha estat un element cabdal per a la identitat col·lectiva, malgrat el desconeixement o la negació d'aquesta realitat. Així, el 25 d'octubre de 1976 la premsa espanyola recollia unes declaracions d'Adolfo Suárez sobre si el català seria usat a les escoles i responia: "La seva pregunta, ja em disculparà, és una ximpleria. Trobi primer un professor que pugui ensenyar química nuclear en basc o en català. Si guem seriosos..."⁵

El tercer període, l'actual, respon a la globalització, moviments migratoris internacionals que a Catalunya començaren a ser significatius a finals del segle xx; aquest fet sorprenqué totes les projeccions demogràfiques que s'havien realitzat, tot i que

⁵ ABC, 25/08/1976.

ha disminuït amb la crisi econòmica actual. El context bèl·lic del nord d'Àfrica evidencia que les migracions cap a Europa com a refugiats polítics o com a refugiats econòmics seguirà creixent. Només cal recordar que l'any 2015 el mar Mediterrani ha estat *mare mortum* per a prop de 3.000 persones.

Gràfic 4. Evolució de la població estrangera a l'Hospitalet. Font: IDESCAT

A partir de l'any 2000 l'augment és significatiu. Aquesta població estrangera, que només representava el 4% de la població total amb un increment anual quasi d'un 3%, arribà l'any 2009 a representar el 23% de la població de la ciutat. La crisi actual ha implicat el retorn i la disminució de l'arribada de nova població, sent-ne el resultat una disminució permanent de població estrangera, que a 2013 representava el 20,28% de la població total.

Població de l'Hospitalet per lloc de naixement

Catalunya	121.832	48,05%
Resta d'Espanya	65.194	25,72%
Total:	187.026	

Estranger	66.492	26,22%
Població total	253.518	100 %

Per nacionalitat

Espanyola	202.108
Estrangera	51.410
Població total	253.518

Taula 2. Font :INDESCAT a 31 de desembre de 2013

Diferenciant el lloc de naixement i la nacionalitat, podem veure com 15.000 hospitaletencs nascuts a l'estranger tenen la nacionalitat espanyola, i com els gairebé

66.500 hospitalencs nascuts a l'estranger representen el 26,22% de la població de la ciutat.

Globalment els nascuts a Catalunya representen, pràcticament, el 50% de la població, 121.832, mentre que una quarta part de la població de la ciutat és nascuda a la resta de l'estat, 65.194 i una altra quarta part és d'origen estranger, 66.492.

Evidentment que, a causa de factors culturals, des de l'idioma fins a les formes de vestir o cuinar o les expressions religioses i també les deficiències en l'habitatge, és natural que es produeixin conflictes a la ciutat, en l'espai públic, l'escola, entre el veïnatge d'escala... El problema no és l'existència de conflictes resultat de la pròpia dinàmica social i que són propis de tot col·lectiu, sinó la forma d'afrontar-los. Allò que ens ha de preocupar és la concentració de la pobresa en determinats barris i per això cal comptar des de la ciutat amb elements compensatoris de la desigualtat i mitjans concrets que possibilitin el diàleg, a més de la inversió de recursos a l'ensenyament i la sanitat, i una atenció especial per part dels organismes institucionals que tracten la convivència.

La desigual distribució de la població estrangera respon a les lleis del mercat. Allà on els habitatges són més vells i per tant el lloguer o compra més assequibles és on es concentra més població. De manera que és fàcil distingir dues zones clarament diferenciades, el nord i el sud de la ciutat, Collblanc - la Torrassa, la Florida i les Planes amb pràcticament un 30%, i Pubilla Cases amb un 28%, mentre que el barri del Centre, Sant Josep, Can Serra, Sanfeliu, Bellvitge i Gornal tenen a l'entorn d'un 10% i Santa Eulàlia estaria a mig camí d'ambdues xifres (dades corresponents a 2013).

A la ciutat hi ha representats 154 països diferents, malgrat que més del 70% són originaris de 9 països (Bolívia, Equador, R. Dominicana i Perú, a més del Marroc i Pakistan, Índia, Xina i Romania). Curiosament el continent numèricament menys representat és el que tenim més a prop. Veiem també que més del 50% de la població nouvinguda prové del continent americà amb el castellà com a llengua vehicular i per tant amb més facilitats per adaptar-se, o almenys així els ho sembla.

Nacionalitats que representen més del 6% de població estrangera a l'Hospitalet 2013

Bolívia	6.999	13,61%
Equador	6.710	13,05%
Marroc	5.870	11,42%
Rep. Dominicana	3.838	7,47%
Pakistan	3.760	7,31%
Perú	3.107	6,04%

Taula 3. Font: IDESCAT.

Revisant les dades d'anys anteriors deduíem un fenomen que en els darrers cinc anys s'ha incrementat de forma notable, el retorn cap el país d'origen. Així, la població equatoriana formada per més de 13.000 persones l'any 2007 pràcticament s'ha reduït a la meitat. També la població de Bolívia s'ha reduït en més de 3.000 persones i unes 2.000 la del Perú.

Tots els col·lectius han perdut població i més si afegim els que tenen ja la nacionalitat espanyola. Per les dades que tenim, sembla que més d'un 30% dels que han vingut en els darrers quinze anys ha retornat cap al seu país d'origen o han reemigrat cap al nord d'Europa.

Si els immigrants del primer cicle migratori foren coneguts com *els murcians* i els del segon cicle com *els xarnegos* els immigrants d'aquest tercer cicle comencen a ser coneguts com "els invisibles". La nostra societat funciona al marge d'ells i en tot cas posa totes les barreres possibles a fi que no destorbin, el nostre projecte col·lectiu no té res a veure amb la seva existència.

Si l'Hospitalet és definitoriament ciutat d'immigració, repensar la pròpia història local, la memòria col·lectiva dels hospitalencs per reconèixer com a pròpia la història de la immigració és una necessitat per construir la ciutat actual. Caldrà evitar o eliminar tot allò que atempta contra la dignitat de les persones i que està en el record de molts dels veïns de la ciutat que visqueren l'experiència de la migració.

Ja és hora de tancar definitivament els Centres d'Internament d'Estrangers, els CIE, on són tractats com a delinqüents aquelles persones que volen reiniciar la seva vida entre nosaltres. Tots estem esfereïts pels murs a Hongria, Croàcia o Sèrbia però no hi ha cap diferència amb les tanques de Ceuta i Melilla. També, allí i aquí hi ha la mateixa organització de màfies que tracten les persones com a bestiar tancat en vaixells o camions.

L'Hospitalet s'hauria de caracteritzar per la seva política d'acollida, des de l'acompanyament en el moment de l'empadronament fins a facilitar els tràmits per l'obtenció del permís de residència i nacionalitat; cal que des de la institució municipal s'estructurin els organismes i persones que han de facilitar l'assentament a la nostra ciutat de la població nouvinguda amb una veritable política d'immigració. Per això caldrà comptar amb un projecte d'interculturalitat a cada barri que englobi els diversos aspectes que conformen la vida col·lectiva, l'escola, la sanitat, els hàbits, els costums, les conviccions i religions que hi conviuen, de manera que tots plegats, també aquest 25% de la nostra ciutat, des de la interculturalitat, puguem conjuntament edificar l'Hospitalet del 2050.

BIBLIOGRAFIA

CABRÉ, A. *El sistema català de reproducció. Cent anys de singularitat demogràfica*, Barcelona, Proa, 1999.

CABRÉ, A. *Immigració i estat de benestar*. Conferència del dia 11 de juliol de 2000. Universitat d'Estiu de Terrassa. Centre d'Estudis Demogràfics, 2001.

CAMÓS, J.; SANTACANA, C. (ed.). *Història de l'Hospitalet. Una síntesi del passat com a eina de futur*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Ajuntament de l'Hospitalet, CEL'H, 1997.

DOMINGO, A. "Immigració i política demogràfica en l'obra de Josep Antoni Vandel·lós", en *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 73, juny 2012.

DE LUCAS MARTÍN, J. "¿Una nueva política europea de asilo?", en *Quaderns de la Mediterrània*, núm. 22, exemplar dedicat als reptes de la Mediterrània avui, 2015, p. 272-277.

PARRAMON, C. C. *Similituds i diferències: la immigració dels anys 60 a l'Hospitalet*. L'Hospitalet, CEL'H, 2000.

SENTÍS, C. *Viatge en transmiserià*. Barcelona, La Campana, 1994.